

מאמרי אדמו"ר הזקן

— אתהלך — לאזניא —

עם ביאורי

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

ד"ה "מעשיו מרובים מחכמתו" (ב)

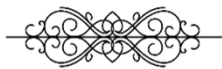
פרשת בלק

תשפ"ה

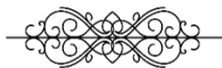
לומדים יקרים,

השבוע אנו ממשיכים לפרסם את סדרת שיעורים
על ד"ה "מעשיו מרובים מחכמתו" מספר 'אתהלך - לאזניא'.
והשבוע מתפרסם השיעור השני מתוך שלושה.
כרגיל, במקביל לשיעורים החדשים אנו מפרסמים את ביאור הרב
ללקוטי תורה על פרשת השבוע.

תוכן העניינים

- 2..... צחצוח הנפש על ידי אור פנימי ומקיף
- 7. אהבה המסותרת: כריתת הברית אצל אברהם.
- 9..... עליית אברהם בבחינות האהבה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

מה שאין כן ההתבוננות שבנפש, לא נשתלשלה מבינה עילאה בכריתות ברית, וכנזכר לעיל. וזה "מעשיו מרובים מחוכמתו" ובינתו, שהמעשה הנמשך מאהבה המסותרת כנזכר לעיל צריך להיות מרובה בתוספת גדול מן התבונה. למרות

צחצוח הנפש על ידי אור פנימי ומקיף

המאמר עוסק בדברי חז"ל "כל שמעשיו מרובין מחוכמתו חוכמתו מתקיימת, וכל שחוכמתו מרובה ממעשיו אין חוכמתו מתקיימת" (אבות ג, ט), ודובר גם על כך שלעומת האהבה הפנימית לקב"ה שהיא ירושה מאברהם אבינו, ושהיא הרגשת אמת, הרי שהאהבה שמגיעה מבחינת התבוננות היא שונה: **מה שאין כן ההתבוננות שבנפש, לא נשתלשלה מבינה עילאה בכריתות ברית, וכנזכר לעיל. גם ההתבוננות באה ממקור עליון, אבל היא לא באה בכריתות ברית, במובן זה שלא קבלנו אותה בירושה כך את שהיא תהיה התבוננות אמת. אנחנו אמנם מתבוננים, ואנחנו חושבים כמה שאנחנו חושבים ומבינים כמה שאנחנו מבינים, אבל בסופו של דבר אנחנו לא מצליחים להגיע אל נקודת האמת, לנקודה שבה הדברים הללו הופכים להיות ברורים וממשיים.**

השולחן ערוך והרמ"א כותבים באותו הסעיף כיצד צריכה להיות ההתבוננות לפני התפילה, ויש שם כל מיני דברים שנוגעים לכוונת הלב: "המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשוב כאלו שכינה כנגדו... וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונו בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כוח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב

למעלת הנבואה... הג"ה: ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלב"ו" (שולחן ערוך אורח חיים, סימן צח סעיף א). אם אדם היה מבין את כל העניינים הללו בהבנת אמת, הוא באמת היה קופץ לקראת התפילה – "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, שיהא הוא מעורר השחר" (שולחן ערוך אורח חיים, סמן א סעיף א), ושום דבר אחר לא היה מפריע לו במהלך התפילה.

אבל מה קורה בפועל? אדם פותח את עיניו בבוקר, אומר 'מודה אני' – ולא שחלילה הוא כופר בעיקר, אבל הוא לא מיד קופץ ממיטתו לעבוד את בוראו. אז הוא יכול לחשוב את כל המחשבות הללו, אבל הוא לא קופץ על ידי זה מהמיטה. אבל פתאום מגיע מישהו שאני רוצה לראות אותו, וכל שכן שאני מתיירא מפניו – אז אני בהחלט קופץ מהמיטה. יש אנשים שיש להם את החוויה הזו בצבא, ויש אנשים שיש להם את החוויה הזו במקומות אחרים; אז מדוע הם לא קופצים כל בוקר מהמיטה? מפני שאמנם הם יכולים להתבונן, אבל ההתבוננות הזו לא יוצרת אצלם את אותה הרגשת אמת, וזאת משום שאין כריתות ברית שבאמת תהיה חוויה כזאת.

וזה העניין של "מעשיו מרובים מחוכמתו" ובינתו, שהמעשה הנמשך מאהבה המסותרת כנזכר לעיל, צריך להיות מרובה בתוספת גדול מן התבונה, למרות

מפני שהיא בשורשה גבוהה יותר, ושניהם מצחצחים את הנפש הבהמית, אור פנימי מבפנים והאור מקיף מבחוץ, דהיינו שהרחבת ההתבוננות מקיפו עד שתרוממהו מן הרע, כשהוא בבחינת קטנות ושכחה לגמרי, שלא ירגיש מדוע לא יטה לבבו לרע כל היום רק שלא ייטב בעיניו הרע בלא טעם ודעת – שהוא מצחצוח המקיף. והאהבה פנימית היא באה המצוות אשר יעשה מחמת האהבה, תצחצח מן התערובות רע, שלא יתערב במעשה הטוב ענין לגרמייהו, והוא עניין פנימיות הכלים.

שהרי המימרה של חז"ל היא "מעשיו מרובים מחוכמתו" – כלומר יש לו איזושהי חכמה. אלא שהנקודה היא שכוח המעשה צריך לנבוע מתוך האהבה הפנימית של האדם, ויחד עם ההתבוננות שני הדברים הללו פועלים במידה מסוימת על הנפש, עד שהוא מתרומם מהרע.

כשהוא בבחינת קטנות ושכחה לגמרי, שלא ירגיש מדוע לא יטה לבבו לרע כל היום, רק שלא ייטב בעיניו הרע בלא טעם ודעת – שהוא מצחצוח המקיף. יש שני אופנים לצחצח את הנפש הבהמית: אופן אחד בא מכוח ההתבוננות, וזהו האור המקיף. ברור שכשאדם נמצא בהתבוננות בפועל שהוא יושב ממש בתוך העניין, ולכן זה יהיה נדיר למצוא מישהו שבאמצע ההתבוננות מעלה בדעתו 'למה לא לעשות כך וכך'. אבל השאלה היא מה קורה אחרי ההתבוננות, כשאדם כבר לא חושב על זה? אם מדברים על סתם אדם, שכעת נמצא ברחוב, אז בהחלט יכולה לעלות בדעתו המחשבה: למה לא ללכת להתעסק בכל הדברים הללו של העולם הזה?

מה שאדמו"ר הזקן אומר כאן זה שיכולה להיות התבוננות כזאת שהאדם מתמיד בה, ועל ידי כך היא מטה ומשנה אותו לא רק בזמנים שהוא מודע למחשבה, אלא גם בזמנים שהמחשבה הזו לא נמצאת אצלו

מפני שהיא בשורשה גבוהה יותר, ושניהם מצחצחים את הנפש הבהמית, ועל ידי זה שניהם מצחצחים את הנפש הבהמית שלנו, שהיא הנפש שלנו כבעלי חיים. אמנם אנחנו בני אדם, אבל בסופו של דבר אנחנו מיני חיות שכאלו. יש אפילו מישהו שכתב ספר שנקרא 'הקוף הערום', והוא בסך הכל התכוון לבני האדם. זו אמנם רק מילתא דבדיחותא, אבל יש מישהו שהמציא סיפור על חללית שנחתה על כדור הארץ, וכדי להוכיח שהוא לא ממציא הוא לקח גווייה של אחד היצורים שהיו על החללית. אלא שבסופו של דבר התברר שהוא לקח קוף, גיבון, וגילח אותו, וזה היה היצור מהחלל החיצון שהוא 'הביא' – ולקח זמן עד שהבינו מה זה היה. מה שאני רוצה להגיד שלפעמים אפשר לפגוש אדם שבסך הכל גילחו אותו, הוא קצת יותר חכם או קצת יותר נבון, אבל זה לא הבדל מהותי. יש אפילו גם שימפנזה אחת שעשו תערוכה של הציורים שלה, והיו אנשים שמבינים באומנות שאמרו שזה ענין גדול.

בכל אופן, התמצית היא שהנפש הבהמית צריכה צחצוח, ואז יש אור פנימי מבפנים והאור מקיף מבחוץ, דהיינו שהרחבת ההתבוננות מקיפו עד שתרוממהו מן הרע. אדם לא צריך להיות רק בעולם המעשה,

לו. אם כן, ניתן לומר שהאור המקיף הוא שומר, ומבחינה מסוימת הוא 'סור מרע', מכיוון שיש כל כך הרבה דברים רעים – אבל האדם מצליח לסור מהם על ידי זה שהוא יודע ומודע.

כל זה הוא הצחצוח החיצוני; מהו אם הצחצוח הפנימי? מהו הצד של 'ועשה טוב'? והאהבה פנימית היא באה מהמצוות אשר יעשה מחמת האהבה, והיא תצחצח מן התערובות רע, שלא יתערב במעשה הטוב ענין לגרמיהו, והוא ענין פנימיות הכלים. אם כן, הצחצוח שעל ידי האור הפנימי הוא על ידי עשיית המצוות. בעשיית המצוות יש דקויות מלמעלה-מעלה עד למטה-מטה, ואחת מהן היא שהאדם צריך לעשות את המצווה לשם המצווה, ולא לשם עצמו, במובן זה שיש לו איזושהי הנאה אחרת מעשיית המצווה. אחד יכול להתפלל ואחר יכול לעשות איזושהי מצווה אחרת, רק מפני שיש להם איזושהי צד אישי בעניין. כאמור, יש דקויות למעלה מדקויות בעניין הזה, ולעיתים אדם יכול להסתבך בתסבוכת של ממש בשאלה האם מה שהוא עושה עכשיו זה לשם שמיים, לשם הבריות או לשם איזושהי הנאה קטנה שלו.

הייתה פעם ישיבה, שהייתה מפורסמת בריקודים שלה בשמחת תורה, והייתה שם עזרת נשים גדולה ומרווחת, והיה ידוע שכל הבנות החרדיות היו באות לשם כדי לצפות בריקודים. ותמיד עלתה השאלה אצל הבחורים, האם כשהם רוקדים הם רוקדים לפני התורה או לפני הכלה. אני זוכר שהיו מספרים לי כל מיני

באופן מודע – וזה בעצם מה שחשוב, וזהו העניין של האור המקיף. לאור המקיף יש בעצם השפעה שהיא לא השפעה פנימית וחוייתית, אלא זו השפעה כללית שקיימת על האדם גם בשעה שהוא לא מאוד מודע.

למה שקוראים היום אדם דתי, אין הבדל משמעותי בין מי שהוא לא גדול הדור לבין מי שהוא לא דתי: בשביל שניהם הכל מותר, אלא שבשביל אחד מהם יש איזו משטרה שמונעת ממנו לעשות כל מיני דברים. אבל יש אדם דתי במובן הזה שהוא יודע דברים במהות, גם אם הוא לא חושב עליהם כל הזמן. יכול להיות למשל אדם שעובר על יד חנות שמוכרים בה שרימפס, והוא יושב וחושב על איזו הלכה בשולחן ערוך יורה דעה, שאפילו אלה שלומדים לרבנות רצים ומדגלים על הסעיפים הללו; והוא חושב אם יש לו סנפיר וקשקשת, ועל כמה לאווין לוקים אם אוכלים סוג כזה של שרץ. אבל אדם רגיל הרי בכלל לא חושב ככה, אלא הוא יודע: 'זה לא בשבילי' – ואז ממילא הוא לא נכנס לכל העניין הזה.

מצד מסוים, זה בעצם מה שנאמר כאן: יש עניין כזה שכל שיש לאדם התבוננות יותר מקיפה, אז הוא פשוט ידוע שדבר מסוים זה לא בשבילו – ולא מפני שזה דבר שלא יכול לעלות על הדעת, אלא מפני שיש מין הנחה שכזאת שזה לא בשבילי. זאת אומרת שאמנם זו ידיעה שאיננה באה מכוח ההתבוננות המתמדת, אבל היא כאן באה מעצם זה שהייתה התבוננות, והיא פועלת על ידי לדעת לשים דבר מסוים במקום ובמעמד המתאימים

והנה ענין הכריתות ברית שהיה אצל אברהם, בשעת מילה דווקא, שיהיה הוי"ה אלוקים לזרעו אחריו. אבל אברהם עצמו כבר היה הולך ונוסע בעבודת הקודש בקו ימין, חכמה חסד נצח, עד שנקרא אברהם 'אבר-מה'. פירוש "הלוך ונסוע",

– לא מפני שיש מישהו שאומר להם לעשות כך, אלא מפני שכך הם מרגישים. שוב, כפי שכבר אמרתי, יש בדברים הללו דקויות גדולות מאוד, ולעיתים אדם כבר לא ממש בטוח האם הוא מדקדק יותר מידי – ואז זה שוב כבר נעשה בשביל עצמו. היה פעם מישהו שאמרו לו ללכת ללמוד, והוא אמר שהוא חושש מחמת הגאווה. מדוע? מפני שהוא היה אדם מוצלח, וכאשר הוא דיבר ברבים אנשים התעלו ממנו – והוא חשש שכלל שהוא ילך לעוד מקומות ויגדל בתורה, כך יהיו יותר אנשים שיתלהבו ממנו. אבל רבו אמר לו: לא אכפת לי – אתה תעשה את מה שאתה צריך. הבאתי את הסיפור בשביל להראות שיש כל מיני דקויות דקות במיוחד: אותו תלמיד לא הלך ללמוד בשביל שכולם יחשבו שהוא גדול, אבל הוא בהחלט חשש מזה. יש לא מעט אנשים שמאוד נזהרו בדברים הללו, והשתדלו שכשהם אומרים דברים זה לא בשביל שהם ימצאו חן בעיני אנשים אחרים.

הדוגמאות הללו הן לא בדברים גסים, אבל יש גם תערובות גדולות יותר. בספר 'שבחי הבעל שם טוב' יש כל מיני סיפורים – גדולים וקטנים. מצד מסוים, המחבר של הספר הזה היה אדם כזה שמלקט את כל מה שהוא שמע, בלי כל כך הבחנה. לכן הוא מספר כמעט את כל מה שהוא שמע, וזה לא משנה לו אם זה סיפור גדול וחשוב

סיפורים, איך פלוני עשה כך ואיך פלוני עשה כך, והיה שם בחור אחד מפורסם שהיה רוקד עם סטנדר בין השיניים. בכל אופן, זה בעצם העניין של 'לגרמייהו': התערובות שאדם מערב בין הצורך לעצמו לבין זה שהוא עושה את המצווה לשמה. סיפרו על יהודי צדיק אחד, שלאחר מכן נעשה אדמו"ר בעצמו, שפעם אחת הוא הגיע לאיזה מקום שהיה בו רבי גדול, והוא עמד והתפלל שם. באמצע התפילה הוא חשב: 'כיוון שהרבי בוודאי יודע ומרגיש מה אני חושב – אז כך ראוי לי להתפלל?', אלא שלאחר מכן הוא גם חשב: 'אם לפני הקב"ה, שלפניו אני עומד, אני מתפלל כמו שאני מתפלל – אז בגלל הרבי אני לא אתפלל ככה?'. ובאמת אחרי התפילה הרבה ניגש אליו ואמר לו יישר כוח על תפילתו. הנקודה היא שיש כל מיני תערובות בדקויות גדולות מאוד, ולפעמים זה בכלל לא ניכר שאדם מסוים מרגיש הרגשה לא נאה או לא יפה.

אבל כשלאדם יש אהבת ה' אז כל החשבונות הללו, כל ה-'לגרמייהו' – נמחק, וככל שיש לו יותר אהבת ה' כך הדברים הללו נמחקים עוד יותר. כשאדם נמצא במקום כזה הוא כבר לא חושב על הדברים הללו והם לא מעסיקים אותו. כאשר אדם קשור בלב ונפש, הצדדים הללו לא מדאיגים אותו. יש אנשים שעושים כל מיני דברים בתכלית השלמות

בעצמו איש מופלא ואדם גדול, והוא סיים את הסיפור: בדיוק ברגע הזה הס"מ תפש את אותו חסיד, מפני שזה היה רגע שבו היה באמת היה צריך לדבר, והבעיה הייתה שהוא נכנס לתסבוכת הזו עם עצמו. זאת אומרת שגם יש גבול מסוים שבו האדם צריך להפסיק לחשוב על עצמו, ולהפסיק לחשוש ל-'אולי, אולי, אולי' - מפני שגם ב'אולי' הזה יש איזושהי התרכזות של האדם בעצמו.

מעין זה מופיע במסכת ברכות, שם כתוב שכאשר קוראים לאדם לעבור לפני התיבה, "פעם ראשונה - יסרב, שנייה - מהבהב, שלישית - פושט את רגליו ויורד" (ברכות לד,א). זאת אומרת שיש גבול מסוים, שאם האדם עובר אותו זה מפני שהוא כבר עושה מעצמו יותר מידי. בכל אופן, ככל שהאדם נכנס לתוך העניין של המצווה, הוא עושה את מה שהוא עושה מבלי שכל שאר הדברים נכנסים אליו ומפריעים לו.

אהבה המסותרת: כריתת הברית אצל אברהם

כעת עובר אדמו"ר הזקן לעניין מעט שונה, והוא מסביר קצת את העניין של כריתת הברית. והנה ענין הכריתות ברית שהיה אצל אברהם, בשעת מילה דווקא, שיהיה הוי"ה אלוקים לזרעו אחריו. כריתת הברית עם אברהם הייתה שיהיה הוי"ה לאלוקים לא רק לו, אלא גם לזרעו. אבל אברהם עצמו כבר היה הולך ונוסע בעבודת הקודש בקו ימין, חכמה חסד נצח, עד שנקרא אברהם 'אבר-מה'. פירוש "הלך ונסוע" (בראשית יב,ט),

או דבר קטן ופעוט - ואז נוצרה מעין תערובת של מעלה ומטה. בכל אופן, אחד הסיפורים שם הוא שיום אחד הבעש"ט נכנס לבית הכנסת, והוא מצא שם שני מזיקים. אז הוא שאל אותם: 'מה אתם עושים בבית כנסת? זה מקום קדוש, ואיך בכלל הצלחתם להיכנס לכאן?'. אז הם ענו לו: 'אנחנו נולדנו פה, לכן אנחנו חיים פה'. מה קרה? מתברר שאלו מזיק ומזיקה, שכאשר היה חזן שהתפלל הוא היה חושב על הנשים והנשים היו חושבות עליו, ומהרהורים שלו ושלהן נולדו שני המזיקים הללו, שכעת אי אפשר להוציא אותם מבית הכנסת. זו בעצם דוגמה מסוימת לדקות שהיא קצת יותר גסה.

ישנו סיפור נוסף שמציג את הבעייתיות שבעניין הזה. היה פעם חסיד מקוצק, שם הנושא של הגדרת האמת היה מאוד משמעותי, אולי אפילו חשוב יותר מכל דבר אחר. אותו חסיד זקן היה על ערש דווי, והוא אמר: 'רק עכשיו, שאני כבר הולך לצאת מהעולם - אז אני כבר לא צריך יותר שום דבר'. כל ימים הוא חשש להגיד כל מיני דברים, מפני שהוא לא ידע האם הוא אומר אותם בשביל עצמו או מתוך איזושהי פנייה עצמית. אז הוא אמר: 'אני עכשיו מוציא את נשמת, אז איך אפשר להגיד שאני עושה את זה בשביל משהו?'. אז הוא קרא לכל החבורה שיבואו לשמוע מה שיש לו לומר, אבל ברגע האחרון הוא אמר: 'כל הזמן הזה נזהרתי מכל שמץ של גאווה ושל שקר, ועכשיו לפני מותי אחטא בשניהם? בשום אופן לא!' - אז הוא החליט לשתוק. את הסיפור הזה סיפר הרבי מראדזין, שהיה

שהיה בחינת מרכבה בכל כוחות נפשו לבחינת אצילות, ועיקר מדרגתו היה האהבה הנפלאה בהוי"ה אחד. אך מתחילה לא היה מרכבה אלא לבחינת נצח דאצילות, שיש בו הארה בעלמא, בבחינת העלם גדול מן האור האהבה דאצילות, וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "איהו בנצח" כו'.

מרכבה לשכינה, הגוף שלו עשה את רצון ה' – לא בגלל שהוא חשב על זה, אלא מפני שכך הייתה מהותו. לכן, גם כשהוא היה צריך לשחוט את יצחק בנו – אז אמנם הידיים לא רצו, אבל מכיוון שהוא קיבל פקודה – אז הוא היה צריך לשלוח את היד ולהכריח אותה לעשות את זה.

גם במקרא, גם במשנה וגם בגמרא מוזכר שיכול להיות אדם שזוכה ומגיע לאיזושהי מדרגה בעבודת ה', שבה הוא עושה את מה שצריך לעשות מבלי לדעת, כלומר שזה לא נובע מתוך זה שהוא מבין אלא מתוך זה שהוא מרגיש שכך נכון לעשות וכך לא לעשות – גם אם למראית עין זה לא בהכרח נראה כך.

יש כל מיני סיפורים בעניין הזה, למרות שהם לא בדיוק מדגימים את הנקודה. מסופר על איזשהו סכסוך שהיה בין שני שותפים, והוא הגיע לכך שאשתו של שותף אחד שכרה עדים שיספרו שאשתו של השותף השני זנתה. העדים באו והעידו את עדותם, וחקרו אותם כמו שצריך – ולא מצאו בהם כל פגם. כל הסיפור התרחש אצל הרבי מאפטא, שלאחר שהעדים הללו העידו את עדותם, אמר לשמש שלו: תצא ותודיע ברחובות שלא יביאו יותר כסף לפדיונות לרבי מאפטא, כמו שהיו רגילים עד עכשיו, מפני שברוח הקודש שלו הוא רואה שהאישה הזו לא עשתה כלום – ואם רוח הקודש שלו היא נגד התורה אז זה סימן לכך שזו

שהיה בחינת מרכבה בכל כוחות נפשו לבחינת אצילות. בבראשית רבה כתוב ש- "האבות הן-הן המרכבה" (בראשית רבה פב,ו), זאת אומרת שאין הבדל בין האבות לבין חיות הקודש שנושאות את המרכבה – הם כולם כלים באותו הדרגה.

מהי בעצם מרכבה? מרכבה היא לא דבר שהולך בעצמו מכאן לשם, ואי אפשר לומר שהמרכבה רוצה לנסוע ימינה או שמאלה. המרכבה בסך הכל עומדת, ורק כאשר הרוכב יושב בתוכה אז היא נוסעת. זאת אומרת שמצד עצמה אין לה את הרצייה לנסוע. מהצד הזה האבות הן המרכבה, מכיוון שהאבות היו במדרגה כזאת של שלמות, שכל המהות שלהם היא להיות מרכבה לשכינה. היכולת להיות מרכבה לשכינה היא שברגע מסוים האדם לא רק כופה ומכריח את עצמו לעשות דברים מסוים, הוא לא רק מכופף את עצמו לעשות איזה דבר, אלא הוא מרגיש שהוא מכשיר וכלי ביד ה'. הוא לא עושה את הדברים 'מדיליה', הוא לא מרגיש בכלל את הרצייה שלו, אלא הוא עושה דברים מפני שהקב"ה מוביל אותו.

יש כל מיני אנשים שזה יכול לקרות אצלם, אבל יש גם אנשים שהם 'מרכבה' בכל המהות שלהם. כתוב בפרשת העקדה: "וישלח אברהם את ידו, וייקח את המאכלת" (בראשית כב,י), ועל הפסוק הזה שואלים: מדוע נאמר "וישלח את ידו"? ומסבירים שמפני שאברהם היה

עליית אברהם בבחינות האהבה

אם כן, ישנה מדרגה שבה האדם נעשה למעין כלי שכזה, אבל אברהם היה כולו מרכבה. ועיקר מדרגתו היה האהבה הנפלאה בהוי"ה אחד, שמשום כך הוא נקרא "אברהם אוהבי" (ישעיהו מא, ח): עיקר המדרגה שלו הייתה שהוא דבוק בה', בשלמות האהבה. אך מתחילה, בהתחלה אברהם לא היה מרכבה אלא לבחינת נצח דאצילות. לפני כן נאמר שאברהם הוא בבחינת 'הלוך ונסוע', מבחינת הנצח לבחינת החסד שהיא האהבה, ומבחינת החסד לבחינת החכמה, שיש בו, בנצח דאצילות, הארה בעלמא, בבחינת העלם גדול מן האור האהבה דאצילות, וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "איהו בנצח" כו'. אף על פי שהנצח הוא מעין הבחינה של האהבה, מכל מקום היא לא באותה שלמות המדרגה.

אפשר להסביר את הנצח בתוך העולם של מידות הנפש, ויש על אריכות בכל מיני מקומות. בתמצית, זה שאדם רוצה לעשות משהו לא מפני שיש לו תשוקה אלא מפני שיש לו התעוררות, שהיא במובן מסוים עקשנות לעשות דבר מסוים, הוא נקרא כוח הניצחון. מה הכוונה? אפשר לראות את זה בכל מיני דברים, ולמשל במרוצים ובתחרויות כל אחד מהמתחרים מנסה לרוץ כמה שיותר מהר שהוא יכול כדי לשבור איזשהו שיא. אני לא יודע אם זה חוקי, אבל לפעמים לוקחים כל מיני אנשים שיודעים שהם לא רצים הכי מהר, ושמים אותם על יד מי שחושבים שהוא הולך לנצח – והם רצים יחד איתו. הם אמנם לא יכולים לשבור

לא רוח הקודש אמיתית. בעקבות ההוראה הזו העדים כל כך הזדעזעו עד שהם הודו וסיפרו שהם שיקרו. זו הייתה דוגמה לכך שלפעמים אדם יודע בדיוק מהי האמת, גם אם המציאות לא נראית כך.

סיפור נוסף שאני רוצה לספר הוא לא על יהודי מסוים, אלא על כלל יהודי. בעבר היו יהודים שגרו בהודו, והם היו מנותקים לגמרי מיהדותם, והם נקראו 'היהודים השחורים'. הם איכשהו שמרו איזשהן מצוות, אבל לא היה להם מושג לגבי זה, ובוודאי שלא היה להם את התנ"ך. התנ"ך הגיע אליהם דרך המיסיונרים, שכשהם הגיעו להודו הם התחילו להביא להם חלקים-חלקים מהתנ"ך. הם הגיעו עד לסוף התנ"ך, ולאחר מכן התחילו גם להביא להם את הברית החדשה – אבל היהודים אמרו להם: 'זה כבר לא!'. הרי אותם האנשים בוא ומסרו להם את כתבי הקודש של היהודים, אז מניין להם לדעת שמכאן והלאה זה כבר לא של היהודים? אלו אנשים שהיו מכנים אותם על שם זה שהם מנקרים את הגידים מהבשר, וכשהם הגיעו לארץ היו המון בעיות עם יהדותם, למרות שהם טענו שהם הגיעו להודו כבר מזמן שלמה המלך ופשוט הם שכחו הכל! אלא הנקודה היא שהיה שם כלל יהודי, שלמרות שלא היה שם איש אחד שהרגיש את העניין, הכלל היהודי שלהם הרגיש שמנקודה מסוימת והלאה זה כבר לא של היהודים. מכיוון שהם היו דבוקים בעניין הם הרגישו שזה לא שייך להם, למרות שהם לא היו יכולים להסביר מדוע הספר הזה כן והספר הזה לא.

ואחר כך הלוך ונסוע במדרגת אהבה ביותר תגבורת, עד שבהיותו בן תשעים ותשע שנה אמר לו ה': 'לא יקרא עוד שמך אברם אלא אברהם, כי תהיה לאב המון גויים, והפרתי אותך והקימותי בריתי גם לזרעיך אחריו, להיות לאלוקים גם להם', לכן "המול לכם כל זכר" כו'. וענין אברהם הוא 'אבר-מה', שהגיע למדרגת האהבה היותר נפלאה שאינה עדיין בכלל המשכה כמים

בתחרות ריצה שתיארתי לפני כן, יש כל מיני תחומים בהם מכניסים את האדם לאיזושהי תחרות, גם בתחומים לימודיים, כדי להגביר את הרצון לנצח, כדי להגביר את הכוחות הללו בנפש. זה מעין מה שנאמר "קנאת סופרים תרבה חכמה" (בבא בתרא כב,א): הסופר אמנם רוצה ללמוד, אבל בגלל שיש מישהו אחר שמתחרה בו אז הוא מתעורר ביתר שאת. מספרים על אחד שאת כל גדולתו בתורה היה חייב לנפח אחד. מדוע? מפני שהוא היה משכים לקום כל בוקר כדי ללמוד, אבל כשהוא קם הוא שמע שהנפח כבר עובד; אז הוא אמר: 'ריבוננו של עולם, אני יושב ועוסק בחיי עולם והוא עוסק בחיי שעה – והוא קם לפניי?!', אז הוא היה קם חצי שעה מקודם יותר. הנפח ראה שהשכן שלו מתחיל לקום מוקדם יותר, והוא אמר: 'היהודי הזה בסף הכל יושב ולומד, זה לא משנה לו אם הוא ילמד עוד שעה או פחות שעה; אני חי לפרנסתי – אין סיבה שלא אקום יותר מוקדם ממנו!'. וכך במשך זמן הם עשו תחרות מי קם יותר מוקדם, ובסופו של דבר יצא שהוא למד יותר ויותר בזכות אותו.

כשאדם לא רוצה דבר מסוים בכלל, כשאין לו שום אהבה פנימית אליו – אז גם לא יהיה לו שום עניין של ניצחון לגביו. רק כאשר ישנה איזושהי רצייה, אלא שזו

את השיא, אבל בקטעים מסוימים של התחרות הם יכולים לרוץ מהר יותר ממנו. למה בעצם עושים את זה? מפני שאמנם אותו אחד שרץ מהר בכל מקרה היה רוצה להגיע לאיזושהו שיא, אבל אם הוא היה רץ לבד הוא כנראה לא היה מצליח לעשות את זה. על ידי זה שהוא רץ על יד מישהו אחר, זה גורם לו לרצות לנצח אותו – וזה מעורר אצלו בנפש את הרצון לרוץ יותר מהר ממנו אפילו בקטע אחד קטן, עד שהוא מצליח לעקוף גם אותו. זה דבר שהוא כל כך ניכר לעיין, ובדוק שהוא נמצא בתוך המציאות שלנו בכל מיני עניינים.

כוח הרצון לנצח הוא למעשה סניף של כוח האהבה, מפני שאהבה היא למעשה משיכה למשהו, אלא שבנצח התוכן הפנימי לא בא לידי התגלות, וכל מה שנשאר זוהי רק ההתעקשות החיצונית. מדובר בהרבה מקומות על כך שאכן הכוחות הגבוהים שבנפש הם יותר גבוהים מצד מעלתם ומצד התוכן שלהם – אבל לא מצד העוצמה שלהם, מפני שדווקא בכוחות הנמוכים שבנפש יש יותר עוצמה. זאת אומרת שלמרות שלכוחות הנמוכים אין הרבה תוכן, עדיין יש להם הרבה מאוד כוח. לכן, מה שאנשים לא עושים בגלל האהבה – הם עושים בגלל תאוות הניצחון. כמו

יפה יותר משאר הפרחים, אבל זה לא בהכרח אומר שהזרעים שיצאו ממנו יהיו בעלי תכונות דומות. לפעמים פשוט לאותו פרח היו תנאי גידול מיוחדים, הוא קיבל תנאים מסוימים, הכנימות לא אכלו אותו והזבל שהוא קיבל היה יותר טוב – ולכן הוא צמח ופרח יותר יפה. אבל יש דברים שנעשים בהם מוטציות גנטיות, ואז תכונה מסוימת לא שייכת רק לפרט אחד, אלא היא נכנסת לתוך מערך מסוים שנמשך גם לאחריו, ואז אותו פרט יכול להעביר את התכונה הזו הלאה לכל הצאצאים שלו.

ההבדל הזה הוא הבדל שבמהות, בין פרט אחד שהוא גדול לבין פרט שהופך להיות לכלל, במובן זה שהוא יכול להמשיך ולרבות ולגדל את עצמו מעבר למה שהוא היה כשהוא היה לבד. לשם כך יש צורך בשינוי שהוא הרבה יותר עמוק, מכיוון ששינוי כזה יכול להיות גם 'לזרעו אחריו'. זאת אומרת שזה שאברהם הוא 'אב המון גויים' אומר שהוא לא רק איש גדול לעצמו, אלא הוא גם מנחיל את התכונות שלו הלאה. לכן למשל אומרים שאחד ההבדלים בין נח ואברהם הוא שאברהם היה יכול להעמיד צאצאים כיוצר בו, ואילו נח לא. מדוע? מפני שהכוח והיכולת להעביר את התכונות הלאה, שגם הצאצאים הבאים יהיו כמהותו וכדרכו של הפרט הראשון – נדרש שינוי עמוק, כמו שעשה אברהם.

וממשיך אדמו"ר הזקן לבאר את עניינו של אברהם. וענין אברהם הוא 'אבר-מה', כלומר שהגיע למדרגת האהבה היותר נפלאה שאינה עדיין בכלל המשכה כמים

איננה רצייה מספיקה ובולטת – אז יופיע העניין והכוח של הניצחון ושל הרצון להשיג. אם לא אכפת לי בכלל אז אני גם לא מתערב ולא נכנס לעניין – שיקרה מה שיקרה; רק כאשר יש כוח של אהבה, אלא שהוא עמום, אז יש כוח של רצייה.

אם כן, המדרגה הראשונה של אברהם הייתה במדרגת הנצח, אלא שאברהם לא נשאר לעמוד במקום אלא הוא היה בבחינת "הלוך ונסוע": ואחר כך הלוך ונסוע, עד שהוא הגיע לבהירות יותר גדולה במדרגת אהבה ביותר תגבורת, עד שבהיותו בן תשעים ותשע שנה אמר לו ה': לא יקרא עוד שמך אברם אלא אברהם, כי תהיה לאב המון גויים, והפרתי אותך והקימותי בריתי גם לזרעך אחרך, להיות לאלוקים גם להם (ראה בראשית יז, ה-ז), לכן "המול לכם כל זכר" כו' (בראשית יז, י). זאת אומרת שאברהם הגיע למדרגה כזו שהברית הולכת ועוברת מדור לדור. כמו שקורה הרבה פעמים, ההסבר על דרך הסוד הוא גם ההסבר על דרך הפשט: גם לפני כן אברהם היה אדם גדול, אבל העניין של "אב המון גויים" זה לא להיות אדם שחשוב בעיני עמים רבים, אלא זה שלמרות שאברהם הוא אדם פרטי, כאשר הוא עובר מלהיות 'אברם' ל'אברהם' הוא גם מקבל את הכוח להיות אב לגויים שימשיכו את הדרך שלו. זאת אומרת שהגדולה שלו היא שכאדם פרטי תהיה לו איזושהי תורשה שתעבור גם לזרעו אחריו.

אפשר לראות את העניין כסוג מסוים של גנטיקה. יש לפעמים, גם בבעלי חיים וגם בצמחים, שיכול לצאת פרח אחד שהוא

כו', אלא היא בטלה לבחינת חכמה עצמה, בחינת אין המהווה, שזאת היא מדריגת משה "ונחנו מה", ואברהם היה בחינת 'אבר-מה' וכלי לאותו ה-'מה', והוא עניין שאיבת החכמה בכד, וכנזכר לעיל.

חלק של הרצון שלי, אלא אני כבר ממש הולך ומחפש ברחוב האם יש מישהו שאפשר להעניק לו, מישהו שאפשר לרוץ ולשחוט בשבילו את הבהמות. זאת אומרת שהאהבה שהייתה אצל אברהם היא לא כמו אצל אדם רגיל שאוהב אנשים אחרים, מפני שאצל אותו אחד כשמגיע אליו אורח הוא קשור אליו, אבל כשהוא לא מגיע – אז גם כן הכל בסדר.

סיפרו פעם על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב, שהיה פעם במדרגה כזאת שבכל הלילה שלפני סוכות הוא היה יושב אל מול האתרוג, שהיה מונח בתוך ארון של זכוכית, ומצפה מתי יגיע הבוקר – שאז סוף סוף הוא יוכל לברך עליו. ומספרים שמרוב התרגשות, כשהגיע הבוקר הוא שלח את ידו דרך הזכוכית, שבר אותה ופצע את ידו, ונטל את האתרוג. הנקודה היא שאמנם יש אנשים שהם מחבבים לקיים מצוות כמו שצריך, אבל יש אנשים שמתגעגעים אל העניין בעצמו. מאיפה באים הגעגועים האלה? הגעגועים האלה נובעים מכוח ההכרה הפנימית של האדם, ולא מתוך המגע שלו עם הדברים. כוח ההכרה יוצר את הגעגועים לזה שאני צריך לעשות דבר כזה וכזה.

להבדיל, ישנה חלוקה בין כל מיני סוגים של יצר הרע: יש למשל יצר הרע שכשהוא נמצא לידי אז הוא תוקף אותי, ויש יצר הרע שהוא לא צריך להיות לידי כדי שהוא יחזיק אותי. יכול להיות שאנשים עומדים בפני אחד יותר מאשר בפני השני, אבל

כו', אלא היא בטלה לבחינת חכמה עצמה, בחינת אין המהווה, שזאת היא מדריגת משה, שאומר: "ונחנו מה" (שמות טז, ז), וזהו העניין של 'אבר-מה': ואברהם היה בחינת 'אבר-מה' וכלי לאותו ה-'מה', והוא עניין שאיבת החכמה בכד, וכנזכר לעיל. אם כן, אברהם בעצם עובר מבחינת הנצח אל בחינת החסד, ומבחינת החסד אל בחינת החכמה. זאת אומרת שיש שלב כזה שבו האהבה כבר עוברת מלהיות רגש, והיא נעשית כלי שבטל בביטול גמור לאור הפנימי שמאיר בתוך האדם.

דוגמה מסוימת לעניין הזה, גם אם היא לא שלמה, היא של אדם שמחליט שעכשיו הוא עושה חסד, והוא הולך ומתרוצץ ומטפל בכל מה שצריך – וזוהי מדרגה אחת של העניין. יש לא מעט אנשים שיש להם אהבת הבריות אמיתית: יש מי שמכניס אורחים מפני שכך צריך לעשות, והוא עושה את זה יפה מאוד, ויש מי שמכניס אורחים מפני שהוא מאוד אוהב אותם. אבל יש מדרגה אחרת, כפי שניתן לראות אצל אברהם, שכשאין אורחים – חסרה לו איזושהי בחינה. זאת אומרת שהאהבה הזו היא כבר איננה קשורה רק לכך שאני רואה דבר מסוים ואני אוהב אותו, זו כבר איננה אהבה שמתייחסת למישהו מסוים שבא אליי, אני מסתכל עליו ואוהב אותו; אלא אלו חסד ואהבה שממלאים כל כך את מהות האדם, עד שהצורך לתת כבר נעשה משני לגבי עצם הדבר. זאת אומרת שהחסד הוא כבר לא

החכמה, לבין מי שיש לו תשוקה רק בהזדמנויות מסוימות, וכשאינן הזדמנויות אז אותו העניין כלל לא עולה בדעתו והוא לא חושב עליו. זהו אם כן המהלך של אברהם: הוא הולך מהנקודה של המעשה, לנקודה של ההרגשה, ועד לנקודה שבה כבר יש בלב הכרה וחוויה שככה צריך לעשות ואי אפשר לעשות אחרת. לענייננו, כל עוד אברהם לא הגיע למדרגה הזו, אז כל מה שהוא היה יכול להעביר לילדיו זה שהם יהיו יותר מוכשרים או פחות מוכשרים. אבל יש שלב מסוים שבו אברהם עושה שינוי בהוויית הנפש שלו, כביכול מעין מוטציה, וזהו שינוי כזה שעובר אחר כך הלאה בירושה.

אגב, לאברהם היו הרבה ילדים, ולכאורה אפשר לשאול איך זה מסתדר עם זה שעל ידי השינוי שהוא יצר, הוא שינה כביכול את המטען הגנטי שלו? אלא שבאמת כל הילדים של אברהם קבלו משהו, אלא שלא כולם קיבלו את הקוד של הקדושה. זאת אומרת שהעניין של הכנסת אורחים ושל כוח החדש עבר לכל בניו וצאצאיו של אברהם, ולא רק לבניו הקדושים. יש כל מיני דיונים על בניו של אברהם: למשל, יש באנציקלופדיה התלמודית מאמר שלם על בני קטורה, ויש למשל גם דיון האם רק ישמעאל חויב בברית מילה או כל בני ישמעאל, בעוד ברור שבני קטורה חייבים למול את עצמם; ומפני שהערבים הם אולי עירוב של בני קטורה ובני ישמעאל, אז שמא מספיקא דאורייתא צריך למול אותם. אגב, בדרך כלל הערבים טוענים שבני קטורה הם היחסנים, והם השבטים הערביים הדרומיים שעל יד תימן, ובני

בסופו של דבר היצר הרע הזה תוקף את האדם. החלוקה בין שני סוגי היצר יכולה להיות בין גזל לבין עריות: כשבאה הזדמנות לאדם לגזול, אז יכול להיות שבדיוק היצר הרע שלו תוקף אותו והוא יגזול; אבל היצר הרע של עריות יכול לתקוף את האדם גם אם אין משהו מסוים שמעורר אותו אצלו.

אמנם, גם בתוך גזל יכולה להיות חלוקה דומה: יש אנשים שכל חייהם ממוקדים במחשבה על כסף ועל השגה נוספת של כסף, ומכיוון שזה מה שכל הזמן מסתובב אצלם בראש אז הם גם יוצאים מדרכם וחוטפים היכן שהם יכולים וכמה שהם יכולים. אבל יש גם אנשים שמעולם לא עלה על דעתם לגזול או לגנוב, אבל הם מוצאים את עצמם בסיטואציה כזו שבדיוק הכול פתוח, ובמקרה כזה יכול להיות שמישהו מחליט שכן לקחת – וזה דבר שקורה להרבה אנשים, גם אנשים הגונים. זה יכול לקרות החל מ'השלמת ציוד' ועד לדברים אחרים – גם בחיים האזרחיים. אותו אדם הוא באמת אדם ישר, והוא לא ילך לעשות דבר כזה בכוונה ומדעת, אלא שיש סיטואציה מסוימת שהוא נקלע אליה ואז הוא מחליט לקחת. הייתה תקופה מסוימת שאנשים היו גונבים מגבים של מכוניות: מישהו תלש את המגב שלי, אז אני הולך למכונית השנייה ולוקח משם מגב למכונית שלי – וזה לא שאני גנב שיושב וחושב כל היום איך לגנוב ממכוניות, אלא פשוט חסר לי אז אני הולך ומשלים.

זאת אומרת שיש הבדל בין דבר שנמצא בתודעה, בין מי שיש לו תשוקה מבחינת

הלאה, ויש פגם שהוא רק בחיצוניות, וממילא הוא לא יעבור בתורשה.

החלוקה הזו היא בעצם מה שמדובר עליו כאן בנוגע לאברהם ולכריתת הברית: כריתת ברית היא בעצם המשך של מה שעבר בצורה מסוימת גם לבניו של אברהם. להבדיל, כמו שיש משפחה שבה לאחד ההורים היו עיניים כחולות ולכן זה נמצא גם אצל כל הילדים, גם אם לא בגילוי. כלומר יכול להיות שיש שני הורים שיש להם עיניים שחורות אבל לילדים שלהם יש עיניים כחולות, מפני שפעם היה איזה סבא שהיה לו את הגן הזה ומשם זה עובר הלאה. באותו אופן, גם לאברהם הייתה את התכונה הזו והיא עברה לכל זרע ישראל, ולכן היא נמצאת אצל כולם.

התכונה שמדובר עליה היא של האהבה המסותרת; ולפעמים היא נמצאת בהסתר כל כך גדול, עד שהאדם בעצמו בכלל לא יודע שהיא קיימת אצלו, וכשהיא מתגלה לפתע זוהי הפתעה גדולה בשבילו. ושוב, מדוע זה נמצא? מפני שזה היה ככה אצל אברהם, וממילא זה הוטבע בתוך זרעו; אלא שלפעמים קורה שזה לא בא לידי ביטוי. אם ניקח את הדוגמה של צבע העיניים, אז יכול להיות שבמהלך הדורות יהיו צירופים של כל מיני צבעים, כך שלעולם לא ידעו שפעם היו עיניים כחולות במשפחה.

נסיים בסיפור: היה פעם בירושלים יהודי אחד שהיה לו בית מרקחת בירושלים, וחופ מזה שהוא היה ציוני גדול לא היה לא שמץ בנוגע ליהדותו. היום זה קצת יותר נפוץ אבל אז זה היה נדיר במיוחד –

ישמעאל הם השבטים הצפוניים יותר שהם פחות מיוחסים; וכל השאר נחשבים לבני תערובת. בכל אופן, יש דיון הלכתי בשאלה האם יש מצווה למול את הישמעאלים, שהרי מה שהם עושים בתור מוסלמים שייך להם, אבל יכול להיות ישמעאלי שהוא לא מוסלמי אבל הוא עדיין מזרע אברהם, ולכן באופן פשוט יכול להיות שחלה עליו מצוות ברית מילה. בכל אופן, הכוח של אברהם עובר גם לבניו אחריו, אלא שהוא לא עובר באותו אופן ובאותה מדרגה, ולכן אומרים רק על יעקב שהייתה מיטתו שלמה (ראה שיר השירים רבה ד, ז), במובן זה שרק הוא כבר היה נקי מתערובת של רע. בכל אופן, יש משהו מאברהם שעבר גם לשאר הצאצאים שלו וזאת משום שהוא עבר שינוי במהותו. כאשר אדם עובר שינוי בתוכנות האופי שלו עד לנקודה האחרונה שבנפש, הוא מעביר את השינוי הזה גם לכל צאצאיו.

באותו אופן, יש דיון מדוע עיוור לא מוליד עיוור, וכבר יש שחילקו ואמרו שזה תלוי האם הפגם הוא גנטי או שזהו פגם מקרי. להבדיל, יש לא עלינו גם אנשים עם כל מיני מוגבלויות שכליות: יש כאלו שאצלם הפגם הוא מהותי והם יורישו אותו לילדיהם, ויש כאלו שזה קרה להם במהלך החיים אבל הם לא יורישו את זה הלאה. אני מכיר משפחה שלאמא שלה היה פיגור בעקבות כך שהיא נפלה, אבל לילדים שלה לא היו שום בעיות מלבד בעיות החינוך שלהם. מדוע? מפני שהפגם שלה היה חיצוני. שוב, יש פגם שמגיע עד השורש, ששובר את הכלים ואז הוא גם עובר

אצל האבא הוא לא התגלה, אבל כעת הוא
 לפתע מתפרץ אצל הבן, מפני שזה נמצא
 בתוכו; ויכול להיות שבמצבים אחרים זה
 היה מתגלה בדור אחר. זאת אומרת
 שבשביל להגיע למצב שבו העניין הזה
 מתגלה, נדרש מצב מיוחד ותנאים
 מסוימים. אם כן, על ידי כריתת הברית של
 אברהם האהבה המסותרת הזו נכנס אל
 תוך הדם של היהודים.

ואחד הבנים שלו החליט להיות בעל
 תשובה, והוא הלך ונכנס לאיזו ישיבה. יום
 אחד אביו שאל אותו: 'מאיפה בא לך
 הרעיון הזה? לא רק אני לא שומר מצוות,
 כבר הסבא שלך לא שמר שום מצווה
 בעולם!'; והבן ענה לו: 'לא אכפת לי',
 והלך. הם אמנם היו ביחסים סבירים, אבל
 מאיפה זה באמת בא לו? באמת אי אפשר
 כל כך להבין את השורש של העניין הזה,
 אבל מסתבר שיש משהו שיכול להתגלות
 – ואמנם אצל הסבא הוא לא התגלה וגם

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

